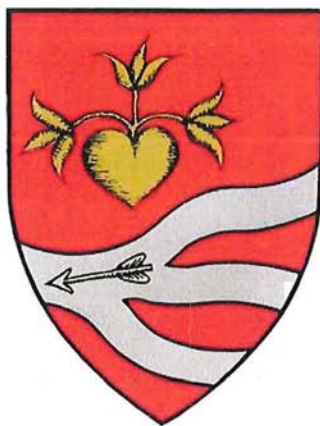

AZ
EGYESÜLÉSTŐL
A
VÁROSSÁ NYILVÁNÍTÁSIG

GYOMAENDRŐD

1982 – 1989

EMLÉKIRAT

Készült Gyoma és Endrőd települések

egyesülése

30. évfordulójának alkalmából

Gyomaendrődön,

a

2012. esztendőben.

Előszó

A Hármaskörös bal partján hosszan elnyúló két település – amelyek között a földrajzi távolság már régóta szinte tyúklépcsényi – Gyoma és Endrőd lakóinak gondolatában hosszú évtizedek óta érlelődött azon elképzelés, hogy a két település egyesítésével, majd a várossá nyilvánítás körülményeinek megteremtésével kellene könnyebbé, egyszerűbbé tenni a településpár jelen idejű lakosainak, s a jövő nemzedékének életét.

A távlati cél, a várossá válás külön-külön reménytelen célkitűzés volt. Gyoma 1830-ban már elnyerte a mezővárosi rangot, de az 1980-as években egyedül Gyoma is esélytelen volt. Egyre többen fogalmazták meg azonban az egyesülés iránti igényt, s juttatták el véleményüket a két település vezetői felé.

Az egyesülést a községek vezetői is szükségesnek tartották.

Hosszas – mintegy 10-15 éves – előkészítő munka után elérkezettnek látták az időt az egyesülésre, melyet 1982. január 1-ben határoztak meg.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 12/1981.sz. határozata alapján a két település vezetői az ENCI ebédlőjébe 1981. december 10. napjára összehívták – a települési tanácstagokból álló – az egyesülést kimondó testületet.

A testület megalkotta az egyesült település tanácsának szervezeti és működési szabályzatát és megválasztotta a tanács vezető testületeit.

Kimondatott tehát e napon a két, több száz éve lakott település

GYOMA és ENDRŐD

1982. január 1. dátummal történő egyesülése

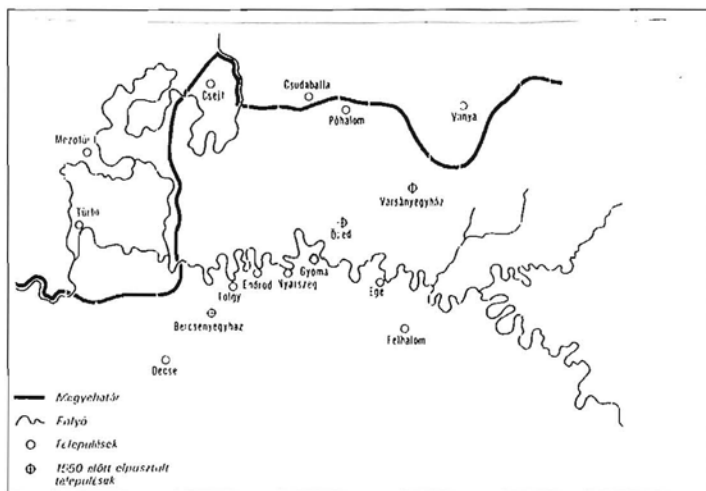
GYOMAENDRŐD

néven.

Gyoma és Endrőd települések Gyomaendrőd néven való egyesülésének, és a Gyomaendrőd Nagyközségi Tanács megalakulása emlékének megőrkítése okán, a 30. évforduló alkalmából jelen emlékirat által Gyoma és Endrőd történetéről a következőket kívánjuk átadni a késő nemzedéknek.

A Körösök vidéke már az őskorban is lakott hely volt, hiszen minden feltétele adott volt az ember megtelepedésének. Halban gazdag vizek, vadban gazdag erdők, nádasok, füvel dúsan borított bokros területek jó feltételei voltak a halászatból, vadászatból élő, majd később az állattartással és földműveléssel foglalkozó népek megélhetésének.

A térségben folytatott ásások során szinte minden korból kerültek elő olyan leletek (kőből, csontból, fémből készült eszközök, agyagból készített edények, stb.), amelyek azt bizonyítják, hogy Gyomaendrőd területe lakott volt már az őskorban is, és kisebb megszakításokkal ugyan, de lakott azóta is. Az évezredek során a magyar honfoglalásig lakták e területet vandál, gót, gepida, hun, longobárd, avar, frank és szláv népek is, ami jól mutatja, hogy a táj adottságai olyanok voltak, amelyek megélhetést nyújtottak halásznak, vadásznak, pákásznak, madarásznak és állattartóknak is.

A Körösök vidéke a középkorban

Féja Géza írja Gyomáról és Endrődről 1957-ben:

„Észak-Békés legérdekesebb pontja e két már-már összeépült község. Gyoma módos református mezőváros, Endrőd jobbára törpebirtokos és munkásfészek, katolikus nagyközség. Gyoma magyar, némi már beolvadt németiséggel, Endrőd magyar-szlovák keverék. Gyoma egykézlik, s igen módjával szaporodik, Endrőd ontja az embert, s rögtön ott van, ha kis rés nyílik a gyomai határban, legyen az földdarabka vagy béresség, tanyásság. Ahol az endrődi ember megveti a lábát, ott gyökeret is ereszt. Gyoma az adott helyzetet őrzi, az adott földet és életszínvonalat akarja megtartani, Endrőd pedig hódít, szalmaszálba is megkapaszkodik. Gyoma igazi mezőváros a polgárosodás jeleivel: módos kőházakkal, Endrőd azonban falu, külsőleg is, belsőleg is.”

Gyoma a régi időkben

A név ismeretlen eredetű. A községről első említés 1332-ben történik a pápai tizedjegyzékben. Ekkor Gama, 1338-ban Gyoma, 1444-ben Gyoma, 1473-ban Gyomya, 1479-ben Gywoma néven említik. Az 1330-as évektől az iktári Bethlenek birtokolták a falut.

Hosszú – 1347-1413 – pereskedést követően a Bethlen és a Neczpáli család fele-fele arányban tulajdonolta a községet. Az utódok további pereskedése, a birtok elzálogosítása, majd visszaváltása, a rokonság megszarolása és különböző jogi csúrcsavart követően a falu 1491-ben a Dóczy család tulajdona lett, majd a két király idejében többször is gazdát cserélt.

Portáinak száma 1552-ben 7, 1553-ban 15, 1556-ban 22, 1560-ban 23, 1562-ben 19 volt. 1567-ben 27 jobbágy család lakta a falut, ami kb. 135 személyt tett ki. 1596-ban tatár lovasok a környező falvakkal együtt megsemmisítették a települést.

1620-ban református magyarok lakták be az elhagyott, lerombolt falut. Rövid időn belül megalakították az első helybeli református egyházat.

A török időkből egyedüli magyar birtokos, Szöllőssy Mihály nevét ismerjük. 1686-ban ismét kiürül a falu. A lakók menekülnek a császári csapatok elől. Majd a visszatelepült néhány jobbágy családnak 1703-ban a rácok elől kell menekülnie. 1717-ben érkeznek szökött jobbágyok Gyomára. 1719-ben a háztartások száma 27 volt. A „rozoga viskókban” zömében kálvinista és lutheránus menekültek laktak. 1720-ban már nemesek is lakják a falut.

Az új földesúr, Harruckern György birtokpolitikájával maradásra bírta a visszatelepült, de továbbvándorlásra kész lakókat. A helyben maradó lakók növénytermesztésből, állattartásból és halászatból éltek.

1739-ben 435 halálos áldozata volt Gyomán a megyeszerte dühöngő pestis járványnak.

1773-ban 191 telkes jobbágya, 107 házas zsellére, 81 nincstelen zsellére, 18 iparos és egy kereskedő lakosa volt a településnek. Határterületének lakosságával együtt lakóinak száma ekkor 1490 fő, a lakott házak száma 330.

1775-ben a korábbi, kicsinek bizonyuló templom helyett tágasabb templomot épített a református egyház. 1791-ben kezdték építeni a templom tornyát, majd 1807-ben kezdtek hozzá a templom-hajó építéséhez. A ma látható templomot 1813-ban szentelték fel.

Az uradalom 1791-ben hidat épített a Körösön át. 1828-ban 5244 lakosa és 736 háza volt Gyomának. 1846-ban a környező falvakból katolikus vallású földművesek költöztek Gyomára. A ma látható neoreneszánsz stílusú katolikus templomot a korábban leégett templom alapjára Wodianner Móricz és felesége építtette.

1848 ápr. 8-án tűzvész pusztította el a település 23 lakóházát és a református templomtornyot.

Az 1848-49-es szabadságharcban 155 honvéd vett részt, közülük 24-en nem tértek haza.

1850-ben az árvíz elvitte a Körös feletti hidat, helyette még abban az évben újat építettek.

Gyoma népessége 1852-ben 7806 fő, 1890-ben pedig 10876 fő.

1891-ben az országos folyószabályozási munkák keretében új medret készítettek a Körösnek. Az új meder fölé korszerű vashidat építettek.

Az 1857. évben kiépített Budapest-Arad vasútvonallal Gyoma része lett a hazai vasutak akkori legjelentékenyebb hálózatának.

Az első világháborúban 282 helybeli lakos halt hősi halált. A megrokkant katonák száma 149.

A 282 hősi halott nevét megörökítő emlékművet 1928-ban leplezték le.

Később, a második világháború hősi halottaik nevét is ezen az emlékművön örökítették meg. 1945 – 46-ban Gyomáról sok család költözött Garára, a délvidéki kis településre.

Gyoma 1830-tól mezőváros, 1877-től 1966-ig járási székhely volt.

A község és határának területe 1889-ben 38 955 kat. hold, 1970-ben pedig 39 050 kat. hold volt. Korábbi pusztái: Csudaballa, Ege, Előhalom, Németzug, Keselyüsi tanyák, Őzedmajor (Őzedhalom), Siratózug, Póhalom.

Endrőd a régi időkben

Egy 1416-ban keltezett oklevélben találkozunk először a nevével, mely oklevél szerint a falu Körösön túli része az Endrői és a Werbőczy család tulajdona. A falu nevének írása 1425-ben Endréd, 1450-ben Endreed, 1550-ben Endryd.

1425-ben határviták miatt pereskedtek a gyomai Neczpályakkal. Ekkor 33 polgára volt a falunak. 1461-ben birtokcserék és egyezségek során több birtokosa volt a településnek. Többségében nemesi származású család lakta ebben az időben a falut. 1566-ban 35 lakóházat vettek nyilvántartásba a törökök. 1596-ban tatár csapatok dúlták fel. 1600-ban már üres pusztá a település. 1612-ben ismét lakott a falu. Református magyar lakosai voltak. Saját templomuk is volt. A Körös áradása által megrongált templom kijavításához a környező református egyházközségektől kértek pénzbeli segítséget.

A török elleni felszabadító háború is megsemmisítette a falut. 1706-ig rendszerek voltak a rácok pusztításai, ami lehetetlenné tette a visszatelepülést. A veszély múltával Nemeskerekiből visszatértek az oda menekült endrődiek. Velük egy időben, nagyobb számban tótok is érkeztek a faluba Rimaszaluzsányból, Detvárról, Békéscsabáról és Aszód környékéről.

A község újratelepítéséről a kétszáz éves évforduló emlékirata ezt mondja: „A mai községet alapító ősök Nemes-Kerekiből jöttek Endrőd helyére. Kerekiben ugyanis a Körözs folytonos áradásaival sok bajuk volt, ezért folyamodtak Harruckern János Györgyhöz, a vármegye földesúrához, hogy engedélyt nyerjenek a régi Endrőd megszállására... Az ő engedélyével költözött be 1730-ban Endrődre a kereki katolikus raj lelképászorokkal: Pocsuk Imrével és tanítójukkal, Zsámbok Istvánnal, aki egyúttal a falu jegyzője is volt.”

1732-ben 251 fő, 1733-ban 89 házaspár, 244 lélek lakta a falut. 1764-ben 1222 fő, 1773-ban 1855 fő, 1827-ban 5610 fő, 1850-ben 6847 fő, 1890-ben 10808 fő lakta a települést. 1890-ben 1807 ház volt a faluban. A község lakosságának fő foglalkozása a földművelés volt.

Földesurai 1799-től a Stockhammer és a gr. Dreschler családok, 1839-től Szitányi Ullman, valamint a Wodianer család. 1886-ban a Csejti pusztát Endrődhez csatolták. A határa 8572 katasztrális holdra emelkedett.

Az 1848-49-es szabadságharcban 142 endrői honvéd vett részt. Pontos ismereteink ugyan nincsenek, de legalább 55 endrői honvéd halt hősi halált.

Az első világháború hősi halottainak száma 376 fő. A hadirokkantak száma 155. Tiszteletükre emelt emlékművet 1925. október 4-én leplezték le.

Megemlítjük, hogy 1919-ben az oláh (román) megszállók 300 db szarvasmarhát, 120 db lovat, 8 vagon búzát, 4 vagon kukoricát, 50 q zabot hurcoltak el Endrődről. Ez a bejelentett, nyilvántartott kár, de tudjuk, hogy az elhurcolt anyagi javak mennyisége ennél lényegesen több volt. Sok ezer pengő értékű ingóságot, s a termények egész sorát vitték el, ellentételezés nélkül.

1935. március 20-án csendőrsortűz oszlatta fel Andaházi-Kasnya Béla, a Független Kisgazdapárt jelöltjének gyűlését. A sortűz következménye sok sérült és nyolc halott. Hat ember a helyszínen, két ember később halt bele sérüléseibe. Tiszteletükre emlékművet leplezték le 1975-ben.

A második világháború endrői hősi halottainak száma 370 fő.

1945 – 46-ban több mint 300 endrői család költözött Dunakömlődre, Németkérrre és Garára.

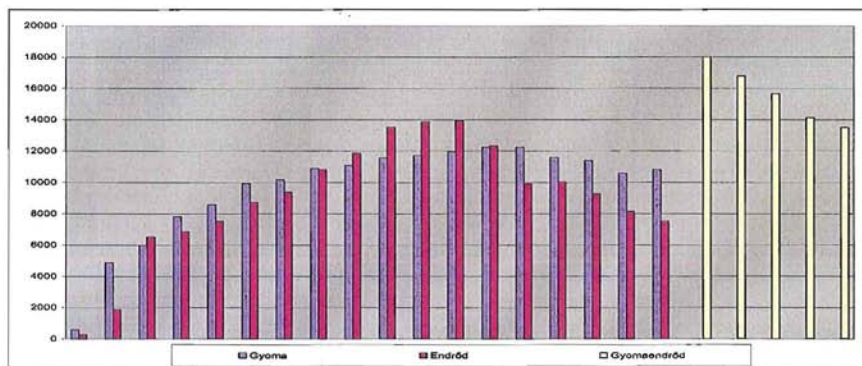
Endrőd területe 1980-ban 11 568 hektár. Ebből belterület 354 hektár, külterület 10 800 hektár, zártkert 414 hektár.

Korábbi pusztái: Nyárszeg, Tölgy pusztá, Kevicsejt pusztá, Sima pusztá, Szentmiklószug, Kondorosi tanyák (Endrődszentlászló, majd önállósodás után 1946-tól Hunya).

Az egyesülés 30. évfordulója alkalmából számba vettük Gyomán, Endrődön, valamint Gyomaendrődön a „hazatelepülés” (1717-1732) óta eltelt közel 300 esztendőben a népesség alakulását, amely számbavételt az alábbiak szerint adjuk át az utókornak.

Gyoma lakossága		Endrőd lakossága		Gyomaendrőd lakossága	
Év	Fő	Év	Fő	Év	Fő
1720	567	1732	251	1982	18000
1813	4858	1773	1855	1990	16764
1838	5960	1827	6510	2002	15656
1852	7806	1850	6847	2010	14131
1857	8575	1860	7519	2012	13500
1869	9907	1869	8714		
1880	10160	1880	9372		
1890	10876	1890	10808		
1893	11067	1900	11850		
1900	11545	1910	13505		
1910	11699	1920	13850		
1920	11942	1930	13928		
1930	12244	1944	12319		
1941	12242	1946	9897		
1950	11577	1950	10025		
1960	11367	1960	9263		
1970	10566	1970	8136		
1980	10772	1980	7509		

Az alábbi grafikon mutatja a népesség alakulásának változását. Jól látható, hogy a „hazatelepülést” követő 200-210 esztendőben folyamatosan növekszik a népesség lélekszáma mindkét településen. Gyoma és Endrőd lakóinak száma együtt, 1930-ban meghaladta a 26 ezer főt. Ettől kezdődően azonban ütemes fogyásnak indult. Éves átlagban mintegy százötven fővel vagyunk kevesebben. Ennek okait kutatni helyhiány miatt nincs lehetőségünk, itt most pusztán a trendre irányítanánk rá a figyelmet. Sajnos ez a helyzet az egyesülést követően sem változott. Mint azt a grafikon is mutatja 2012-ben az egyesülés 30. esztendejében Gyomaendrőd lakóinak száma „elérte” Endrőd 1910. évi lélekszámát.

Lakossági lélekszám alakulása Gyoma 1720-tól, Endrőd 1732-től 1980-ig, Gyomaendrőd 1982-től napjainkig.

1982-ben az egyesült település lakosságának 98%-a magyar, 1% cigány, 1% egyéb (német, szlovák) volt, amely az eltelt 30 esztendő alatt a népességfogyás ellenére lényegesen nem változott.

**Emlékiratunk összeállításánál nem hagyhatjuk szó nélkül
a két község népének azt a több évszázados településfejlesztő tevékenységét,
amelynek során a két település egyesítésének előkészítése megtörtént.**

A Hármas-Körös ölelésében fekvő két település lakóit az évszázadok során többször is elűzték lakóhelyükről a különböző égtájokról érkező ellenséges népek, akik nem megtelepedni szándékoztak a Körösök vidékén, pusztán a könnyen megszerezhető zsákmány vonzotta őket. A gyomai és endrődi emberek azonban mindannyiszor visszatértek. Legutóbb szinte egyszerre, az 1700-as évek elején lakták be újra a korábban kényszerűségből elhagyott területet, és a békésebb élet reményében kezdték újraépíteni falujukat.

A közel 300 esztendő alatti gyarapodás során mindkét községben úgy alakult a település szerkezete, mintha szándékos lenne az összeépülésre való törekvés. A XX. századi rohamos technikai fejlődés is azt igényelte, hogy fejlesztési elképzeléseiket egyeztesse a két település.

Az 1960-as években a vízmű telep és az ivóvíz gerincvezeték kiépítése már összehangoltan, a két település igényei szerint történt. Az ezt követő években kiépített települési vízvezeték rendszer hossza meghaladta a 100 km-t. Az utcákban létesített közkielvezők száma 270, a hálózatba kötött lakások száma pedig 3500. Megépült egy 600 köbméteres víztorony is. Ennek ellenére a naponta kitermelt 3500 köbméter víz – különösen a nyári időszakban – kevésnek bizonyult. A víz minősége sem volt megfelelő a magas arzén tartalom miatt. A településpár távlati vízigényét napi 4500-5000 köbméterre becsülték, ami új ivóvíz bázis megteremtését tette szükségessé. A települések vezetői ennek biztosítását akkor felszíni vízkivételi mű megépítésével látták megoldhatónak, mely vízkivételi mű helyének később a Torzsás holtágat jelölték meg. Ebben változás 1986-ban következett be, amikor már a megyei regionális vízrendszerhez való csatlakozást jelölték meg célnak.

Ugyanebben az évtizedben a környező települések összefogásával közös mentőállomás és közös szülőotthon kialakítására került sor Gyomán.

1978-ban egyesült a két költségvetési üzem, 1981-ben pedig a két sportkör.

Az egyesülést megelőző években egyeztetett tervek szerint épült a szennyvíztisztító telep és a szennyvíz gerincvezeték. Szentén egyeztetett tervek szerint épültek az új lakótelepek és kerültek kialakításra a közművesített telkek a két település között.

Endrődön 48 telepszerűen épített lakás (ma Ifjúsági lakótelep) és 180 családi ház, Gyomán mintegy 310 lakótelepi lakás (ma Vásártéri lakótelep) és 420 családi ház épült a hetvenes években. Gyoma és Endrőd 1979-ben elfogadta a településpár közös általános rendezési tervét. Ezzel összhangban az évtized végén a két település közötti szabad területen megkezdődött az új lakótelep (ma Október 6. lakótelep) kialakítása 26 tanácsi, úgynevezett célcsoportos és 26 OTP finanszírozású lakás megépítésével, és a később megépítendő 65 lakás tervezésével.

Endrődön 25, Gyomán az óvodák bővítésével és a lakótelepi óvoda és bölcsőde megépítésével 75 óvodai és 30 bölcsődei férőhellyel bővült az ellátás, amire igen nagy szükség volt, mert a hatvanas években kialakított közös szülőotthon minden férőhelye foglalt volt ebben az időben a szülésre váró anyukák által.

A két település közötti közlekedés gyorsítása érdekében már ekkor megfogalmazódott az igény, hogy a 46-os közút és a Szolnok-Békéscsaba vasútvonal gyomai kereszteződésénél kerüljön kialakításra szinteltolós vasúti átjáró.

A hetvenes évek végén, Endrődön a meglévő központi iskola mellett 11 tantermes új iskola (ma Rózsasáhegyi Kálmán, endrődi születési színész nevét viseli) épült, korszerű berendezéssel, szertárral és tornateremmel. Az endrődi dolgozók, az „egy nap az iskoláért” mozgalom keretében az évente felajánlott egy napi keresetükkel segítették az endrődi iskolákat. Gyomán tíz általános iskolai tantermet építettek társadalmi (lakosság, üzemek) összefogással. A Mezőgazdasági Szakmunkásképző Iskola (1989-től Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nevét, 2010-től Tisza Kálmán, volt miniszterelnök nevét viseli) Hősök utcai központja új tanügyi épülettel bővült. Az épületben 4 tanterem, valamint az igazgatási és gazdasági hivatali irodák kerültek kialakításra. Ezt követően egy 24x12 méteres tornaterem öltözővel és egy 40x20 méteres sportpálya kiépítésére került sor.

A Kiss Lajos Gimnáziumban (ma Kner Imre gyomai nyomdász nevét viseli) korszerűsítésre, bővítésre került sor. E munkálatok során négy tanteremmel és négy irodahelyiséggel bővült az iskola. Korszerűsítésre került a fűtés, új burkolatot kapott a padozat.

Az akkor nagyközségeinkben tanuló mintegy 2000 gyermek iskoláztatási körülményei a fenti bővítésekkel, korszerűsítésekkel sokat javultak.

A sportszarnok iránti igény az iskolák részéről is, a lakosság részéről is egyre gyakrabban fogalmazódott meg. A gyomai dolgozók „egy nap a tornateremért” mozgalom keretében több éven át egy napi keresetüket ajánlották fel a sportszarnok építésére. A bekerülési érték 20 %-át adták így össze. A könyvtár (ma Határ Győző író, költő nevét viseli) Gyomán, a Kossuth Lajos utcában új épületbe költözött, ahol lényegesen jobb körülmények között, magasabb színvonalon tudta végezni nélkülözhetetlen feladatát.

Endrődön 1971-ben a termelő üzemek segítségével alakították ki és adták át rendeltetésének a húsz férőhelyes öregek napközi otthonát. Az évtized végére társadalmi összefogással a tanácsi hozzájárulással elkészült és benépesült a 60 férőhelyes öregek napközi otthona Gyomán, a Mírhóhátai utcában. Az együttműködés, a rendszeres egyeztetés elérte célját.

A történelmi döntés – amely meghatározza a két település jövőjét – közeledett.

Régen felejtve volt már a két település közötti, korábbi – talán szított – ellentét, hiszen sok endrődi vert tanyát Gyomán és számos gyomai keresett párt magának Endrődön. Nagyon sokan a másik településre jártak át a munkahelyükre, s egyre sűrűbben vetődött fel az egyszerű emberek között is a kérdés: miért is nem egyesült még a két település?

Talán azért, mert ez idáig ugyan sokat beszéltek róla egymás között a települések vezetői is, tudták és elfogadták azt a ki nem mondott véleményt, hogy az egyesülés elkerülhetetlen, annak előbb-utóbb meg kell történnie – hiszen az 1971. évi településhálózat fejlesztési törvényben a két település már Gyoma-Endrőd településpárként szerepelt – de várták az egyesülés feltételeinek teljes együttlétét. Az egyesülési folyamat segítése érdekében a települések 1971-ben létrehozták a nyolc endrődi és nyolc gyomai tagból álló, úgynevezett társadalmi bizottságot, amelynek elnöke az országgyűlési képviselő lett. Feladata volt kidolgozni és javaslatot tenni a soron következő feladatokra. 1974-ben a társadalmi bizottságot felváltotta egy kisebb létszámú, rugalmasabb operatív bizottság, amelynek feladatául szabták a két település egyesülése jogi, politikai, társadalmi feltételeinek megteremtését.

Az operatív bizottság elnöke: **Varga Zsigmond** országgyűlési képviselő

Tagjai:	Endrőd részéről:	Gyoma részéről:
	Szilágyi Imre tanácselnök	Farkas Sándor tanácselnök
	Kulik István vb titkár	Juhász János vb titkár
	Kenyeres István községi párttitkár	Jenei Bálint községi párttitkár

A megyei vezetés 1981-ben időszerűnek ítélte az egyesülést, de a döntést a helyiekre bízta. A bizottság az előkészítő munkája során az akkori sajtós demokráciának megfelelően kikérte a két nagyközség, Gyoma és Endrőd lakosságának véleményét az egyesülésről, majd a lakosság egyetértését követően összehívták a két település 1980. június 8-án megválasztott tanácsának tagjait 1981. december 10-re az ENCI ebédlőjébe, ahol közfelkiáltással megszületett a döntés Gyoma és Endrőd települések egyesüléséről.

Az egyesült település neve:

GYOMAENDRŐD

Az egyesülés időpontja: 1982. január 1.

Státusza: nagyközség

Gonda Károly
elnökhelyettes

Jenői Bálint
tanácselnök

Varjú József
elnökhelyettes

Gellai Józsefné
vb-tag

Hornok Józsefné
vb-tag

Kovács Józsefné
vb-tag

Babos László
vb-tag

Bacsa Zoltán
vb-tag

Farkas Sándor
vb-tag

Kovács Gábor
vb-tag

A 100 fős tanács további tagjai:

Endrőd: 41 fő + 4 fő vb tag

Giricz Zoltánné, Szujó Lajosné, Szilágyi Imre, Gyuricza Vendelné, Szujó Lajos, Dógi Elemér, Dinya Imréné, Szabó Tiborné, Viczián Károly, Timár Péter, ifj. Szmolai Sándorné, Gonda Istvánné, ifj. Csapó Lászlóné, Kenyeres István, Lázár Sándorné, Fülöp Imréné, Dinya Edéné, Fülöp Vincéné, Czikkely Lajos, ifj. Gubucz Károly, Kulik István, Gellai Lászlóné, Oláh Imre, Juhász Imréné, Lapatinszki Lajosné, Dr. Jánosik Bertalan, Benkó Imre, Paróczai Lászlóné, Uhrin Imre, Fagyas Eszter, Czikkely Sándor, Filemon Lajosné, Gellai Dezső, ifj. Gyetvai Ernőné, Szabó Dezső, Fülöp Lajos, Dávid Imréné, Katona János, Kulik Lajos, Cserenyecz Lajos és Dinya Máté.

Gyoma: 49 fő + 6 fő vb tag

Udvari Lajosné, Csalah Sándorné, Megyeri Sándor, Lancsa János, Rostás Tiborné, Kiss Erzsébet, Simon István, Arany Béla, Cs Nagy Gábor, Kereki Antal, ifj. Udvari Antal, Juhász János, Andrédi Pál, Medveczki Géza, Kőszegi Erzsébet, Aranyi Antalné, Fekete Endre, Barta Albert, Horváth Lajosné, Tövisháti József, Szosznák Vilmos, Putnoki Bálint, Szatmári Lajos, ifj. Bolehovszki László, Gombkötő Bálintné, Rudner Ignác, Stef Istvánné, Fekete Antal, Ádám Lajos, Dávid Ágnes, Giricz Éva, Pintér Lászlóné, Hangya István, Vasas György, Kónya János, Hunya Alajos, Kéri Imre, Szabó Mihályné, Gyuris Lajosné, Molnár István, Szilágyi Sándor, Varga János, Dr. Katona Gyula, Dékány Károlyné, Solymosi János, Bíró Béláné, Bácsi Imréné, Katona Lajos és Komoróczy János.

**Településünk egyesülést követő berendezkedéséről,
a lakossági elvárások teljesítéséről, a két városrészt fejlesztésében a kontinuitás
feltételeinek megteremtéséről, a várossá válás óhajtott céljának eléréséről az alábbiakat
adjuk át a következő nemzedéknek.**

Az akkori gazdasági és politikai berendezkedésnek megfelelően mindkét település tanácsa 1980-ban elkészítette az ötéves terv keretében saját településének – az 1981-85 évekre vonatkozó – fejlesztési tervét. Az egyesült tanács elfogadta célként, a két tanács által készített fejlesztési tervek teljesítését. A tervekben foglalt számok között jelentős különbség volt. A gyomai fejlesztési tervek 68,7 millió Ft fejlesztési célkitűzést tartalmaztak, addig az endrődi tervek ennek még a 10%-át sem érték el, az mindössze 5,833 millió Ft-t tett ki. A fejlesztési előirányzat összesen 74,533 millió Ft volt. Az 1985 év végi számadásnál 122 millió Ft teljesítésről számolhattak be a városi jogú nagyközség vezetői. Az egyesüléssel kapcsolatos lakossági elvárás azonban ennél több volt. Elvárásként fogalmazódott meg az egyesülés időszakában Gyoma és Endrőd településrészek között a városközpont kialakítása. Ez az elvárás az akkori viszonyok között irreálisnak tűnt (az is volt), de különösen az endrődi részen lakó emberek nagyon élénken foglalkoztak vele, esetenként türelmetlenül, értetlenül, okatlanul, ami nem szolgálta a két településen élők gondjainak kölcsönös megértését.

Az összevont tanácsai hivatal Gyomán, a községházán rendezkedett be. Endrődön kirendeltség működött az ottani, volt községháza épületében. A kirendeltség szűkített feladatkörrel működött a korábbiakhoz képest, ami újabb municiót adott az örökös elégedetlenségnek.

Az egyesült település lakóinak többsége azonban értette az egyesülés előnyeit, elfogadta azt a stratégiai tervet, amelynek végrehajtása a település arányos fejlődését jelentette, s a hön óhajtott városi cím elnyerése irányába vitte Gyomaendrődöt.

Az egyesült tanács és a végrehajtó bizottság ülésin nyílt, őszinte és tárgyilagos légkör alakult ki, ami fokozta a tanácstagok aktivitását, a lakosság részéről a közügyek iránti érdeklődést. A Nagyközségi Tanács határozata alapján az egyesülés első három évében az aktuális ötéves tervben foglalt településfejlesztési elképzeléseknek megfelelő ütemezésben folytatódtak a már megkezdett, illetve indultak a tervszerinti új építkezések. Megkezdett és az egyesülés első évében befejezett beruházás volt a két településen áthúzódó szennyvíz gerincvezeték kiépítése és a közös szennyvíztisztító telep megvalósítása, amely megteremtette a lehetőségét a későbbi időkre a szennyvízvezeték utcánkenti kiépítésére, a szennyvíz korszerű kezelésére.

Szintén megkezdett beruházás volt az ivóvíz ellátás korszerűsítésének előkészítése: új kutak, új víztorony létesítése, új vízbázis kialakítása. Ekkor is tartotta magát az az elképzelés, hogy felszíni vízkivételi művel a legegyszerűbb megoldani a település ivóvíz szükségletét. A vízkivételi és víztisztító mű terve el is elkészült. A kivitelezés tervezett költsége 100 millió forint. A vízkészlet szűkössége ellenére ebben az esztendőben került sor az öregszőlői vízvezeték megépítésére is. 1983-ban a vízszükséglet kielégítése érdekében a Győzelem Tsz nagy hozamú kútját bekapcsolták a nagyközségi vízműbe. A ciklus elején elindított beruházás eredményeképpen az új vízmű telep 1985-ben már vizet ad, teljes befejezésének éve 1986. Kocsorhegy vízellátásának megoldására új kutat fúratott a tanács. Az öregszőlői vízvezetékét is beüzemelték ebben az évben.

Átadásra került 1982-ben a 26 tanácsai és a 26 OTP-s lakás az Október 6 lakótelepen, s ugyanitt folytatódott az építkezés az OTP finanszírozásában újabb 65 lakás építésével. A következő esztendőben felépült két pedagógus és két rendőri szolgálati lakás. A két település közötti területen – segítve az összeépülést – kialakításra került 94 teljesen, és 54 részlegesen közművesített telek.

1983-ban elkezdődött a Lenin úti (ma Fő út) 45 lakásos lakótömb (köznyelven Kollman telep) építése, amelynek első szintjén nyílik meg az új OTP fiók.

A tanács hosszú távú és éves terveiben is fontos szerepet kapott a település fásítása, parkosítása. A végrehajtó bizottság 1990-ig terjedő fásítási és parkosítási tervet fogadott el. Az elkövetkező években e terveknek megfelelő ütemezésben került sor a fásítási, parkosítási feladatok teljesítésére.

Szociális területen tovább folytatódott az arra rászoruló idős emberek ellátása érdekében az 1970-es években megkezdett Öregek Napközi Otthona intézmény feladatainak és létesítményeinek bővítése. Az idősekről való gondoskodás keretében az egyesülés előtt mindkét településen egy-egy Öregek Napközi Otthona működött. Az otthonok bővítése az igényekre való tekintettel folyamatos feladat volt az egyesülést követően is. Az otthonok fejlesztésére, összevonására, a külterületekre történő kiterjesztésére születtek elképzelések, amelyek kivitelezése az anyagi lehetőségektől függően kerültek folyamatosan megvalósításra. A már Egyesített Szociális Intézmény szervezésében – helyi és megyei tanácsi támogatásból, a helyi üzemek segítségével – Öregszőlőben a funkció nélküli, volt általános iskola épületében 1984. február 1.-én került átadásra a 40 férőhelyes új napközi otthon az idős emberek részére. Ilyen formában 1984-ben 120 bentlakó otthon-tagot gondoztak az otthonok dolgozói. A gondoskodás másik két formájában 103 idős embert látnak el. A házi szociális gondozás keretében 85, a szociális étkeztetés keretében pedig 18 idős emberről gondoskodnak. Az otthonokban 12 fő alkalmazott, és 10 fő tiszteletdíjas látja el a feladatokat.

A Nagyközségi Tanács – a lakossági vélemények, valamint Gyoma és Endrőd települések korábbi címereinek és a heroldok véleményének figyelembe vételével – megalkotta az egyesült település legfontosabb jelképét, a címert.

Előrelépés történt a közigazgatás területén is. 1984. január elsejétől megszűntek a járások, helyükbe új igazgatási rendszer lépett. Az új szervezeti felépítés keretében településünk,

Gyomaendrőd „városi jogú nagyközség” minősítést és „körzetközpont” szerepet kapott,

ami azt is jelentette, hogy Gyomaendrőd lakosságának tanácsi ügyei szinte teljes egészében helyben intéződnek. A körzetközponti szerep kiterjedt az 1966-ban megszüntetett Gyomai Járás területén lévő településekre. Dévaványa nagyközségre, Ecsegfalva és Hunya községekre. E települések és Gyomaendrőd viszonyát a körzetközponti feladatokból adódó hármas feladatkör: az együttműködés, az irányítás-felügyelet és a hatósági ügyintézés határozta meg. A legfontosabb cél azonban az volt, hogy a tényleges társadalmi-gazdasági igényekkel hozza összhangba az igazgatási rendszert, a települések kölcsönös érdekazonossága mentén. Az érintett települések együttműködési fórumként létrehozták a városkörnyéki bizottságot, amelynek feladata volt az érintett települések érdekeinek egyeztetése. A körzetközponti szerepből adódó feladatok végrehajtásához új intézményként lett létrehozva a Földhivatal helyi kirendeltsége, ahol nyolc alkalmazott látja el az ingatlan-nyilvántartási, földmérési, földhasználati ügyeket.

Neheztette a körzetközponti feladatot a szélesebb körű ellátásához szükséges, más fontos intézmények hiánya (eü. szakrendelés, igazgatásrendészet, igazságügyi szolgáltatás). Ezek továbbra is a volt járási székhelyen, Szarvason működtek.

Az új szerepkör különös jelentőséggel bírt, egyebek mellett azért is, mert egy korábban hozott központi határozat szerint a körzetközpontokat öt éven belül várossá kell fejleszteni.

Elérhető közelségbe került tehát az óhajtott városi cím.

Gyomaendrőd népének, az ipari, mezőgazdasági üzemeknek, kereskedelmi, pénzügyi egységeinek, társadalmi szervezeteinek, de az állami és tanácsi hivataloknak, magának a tanácsnak, s tagjainak is adott a feladat: *a települést minden területen olyan szintre kell hozni, hogy jogosan érdemelje ki a városi rangot.*

E fontos cél elérése érdekében a fejlesztések ütemesebbé váltak. A következő években bővült és stabilizálódott az egészségügyben a szakrendelések száma. Tüdőgyógyász szakorvosi rendeléssel és gyermekorvosi státuszokkal bővült az ellátás. Endrődön egy önálló anya- és csecsemővédelmi, valamint gyermekorvosi rendelő kialakítására került sor.

1984. január 2-től új körzeti orvosi ügyeleti rendszer indult be Gyomaendrőd, Dévaványa, Ecsegfalva és Hunya alapellátásában.

A fenntartó a feladat ellátásához rádió adó-vevővel felszerelt személygépkocsit, gépkocsivezetőt, ügyeleti asszisztent és helyiséget biztosított az ügyeletet felváltva ellátó 12 körzeti orvos részére. Az ügyelet időszaka az éjszakai ügyeleten kívül kiterjedt a hétvégekre és az ünnepnapokra is. A tanács szükségesnek látta fiatal orvosok letelepedését nagyközségünkben. A letelepedést segítő, orvosi lakások építésére hozott határozatot, amelyet követően két orvosi szolgálati lakás épült 1984-ben.

Az oktatás és kultúra területén jelentős előre lépés volt a Katona József Művelődési Központ teljes rekonstrukciója és bővítése. A kulturális események megrendezésének, a művészeti csoportok és az egyesületek működésének feltételei jelentősen javultak. A művészeti csoportok kiemelkedő támogatásban részesültek. Elkészült a Déryné Művelődési Ház (ma Endrédi Népház) teljes felújítása, melyen belül kialakításra került egy korszerű könyvtár.

A két településrész között, az új lakótelepi gyermeklétszám alakulásához igazodva, ebben az évben került sor két óvodai csoport kialakítására Besenyszegen.

Megtörtént a sportszarnok építésének előkészítése során a tervkészítés és a tereprendezés. 1984 év végére lakossági és üzemi hozzájárulásokból 3,6 millió forint került zárolt számlára, a sportszarnok építésére.

Az infrastrukturális fejlesztések keretében – a megyében az elsők között – került sor az akkor korszerűnek mondott crossbar rendszerű, 1000 állomásos telefonközpont és telefonhálózat kiépítésére, az utcai telefonfülkék felállítására. Ma, a mobil telefonok korában ez nem tűnik lényegesnek, pedig milyen óriási eredmény volt az akkor.

Sikeres volt ebben az időszakban a gázhálózat kiépítésével kapcsolatos 103 millió forintos pályázata a településünknek. Szarvas várossal együtt pályázott Gyomaendrőd, amely pályázat keretében kiépült a településeken áthaladó gerincvezeték. A gerincvezeték lehetőséget biztosított a későbbi, utcánkénti gázvezetékek kiépítésére, a lakásokba, üzemekbe, üzletekbe, intézményekbe, közületi létesítményekbe történő bekötésére.

Az anyagi fedezet biztosítására a Városi Jogú Nagyközségi Tanács 5 millió Ft értékű gázkötvényt bocsátott ki a lakosság felé.

A TITÁSZ vállalat és részben a Városi jogú Nagyközségi Tanács forrásaiból 10 millió forintot meghaladó ráfordítással elkészült Szarvas-Gyomaendrőd 20 kW-os távvezeték és a közvilágítás teljes átállítása – az akkor korszerű – higanygőzös lámpákra.

Településünk lakónépessége az előző évekhez hasonlóan továbbra is csökken. A csökkenő tendencia azonban lassult. A munkahelyek kínálatával, a lakás- és életkörülmények javításával el lehetett érni a vándorlási különbözet csökkenését (az ide- és elköltözők aránya).

A település munkaerő szükséglete ekkor 8100 fő. A munkaerőforrás a nyugdíjkorhatáron felüli aktív keresőkkel együtt 9500 fő. A háztartásbeliek és a tartósan máshol dolgozók csökkentik a munkaerő kínálatot, így az igény és kínálat egyensúlyi helyzetben volt.

A munkaerő felhasználás alakulása 1985-ben:

	A foglalkoztatottak száma, aránya	
	fő	%
Ipar	3045	37,6
Mezőgazdaság	2812	34,7
Szállítás, hírközlés	283	3,5
Kereskedelem	583	7,2
Vízgazdálkodás	194	2,4
Egyéb	1183	14,6
Összesen:	8100	100,0

Az akkori számítások szerint a munkaerő felhasználás 1990-ig számottevően nem változik, azonban a vándorlási különbözet várható csökkenése és az öt év múlva munkaképesé váló ifjúság a munkaerő kínálatot növeli. A munkaerő igény viszont stagnál. Az ellentmondás feloldása érdekében néhány éven belül olyan munkahely létrehozása válik szükségessé, amely a kvalifikált szakmunkások munkalehetőségeit biztosítja, szólt akkor a tanácsi határozat.

Városi Jogú Nagyközségi Tanács
Gyomaendrőd
1985

Jenei Bálint
tanácselnök

Gellai Imre
elnökhelyettes

Babos László
vb-tag

Fekete Endre
vb-tag

Dr. Galambos Imre
vb-tag

Gonda Károly
vb-tag

Gellai Józsefné
vb-tag

Kóris György
vb-tag

Liziczai Sándor
vb-tag

ifj. Róza Vendel
vb-tag

A tanács további tagjai:

Solymosi János, Bolehovszky László, Cserenyecz Mátyásné, Lénárt László,
Madarász Istvánné, Kovács Róza, Gyuris Lajosné, ifj. Mraucsik Lajos, Rostás Tiborné,
Tóth László, Békési Béla, Hangya István, Iványi Miklós, Kiszely István, Kéri Imre,
Kulik István, Dr. Jánosik Bertalan, Bartha Albert, Dógi Zoltán, Fülöp Imréné,
Pésó Béláné, Rudner Ignác, Katona Lajos, Bajics Sándor, Gellai Pál, Dr. Dávid Imre,
Knapcsek Béla, Püski Sándor, Vasas György, Varjú József, ifj. Gózon Mihály,
Horváth Mihály, Karsai Gábor, Medveczki Géza és Sipos Tas Töhötöm.

vb = végrehajtó bizottság

A Városi Jogú Nagyközségi Tanács 1990-ig szóló településfejlesztési terve az egyesüléskor megfogalmazott célkitűzésekre épült, nagy figyelmet fordítva a várossá válás feltételeinek megteremtésére, a településrészek arányos fejlesztésére.

Gyomaendrőd Tanácsa 1986. március 6.-i ülésén elfogadta a település 1986-1990 évekre vonatkozó, az egyesülés utáni első közös tervét. A terv erre az időszakra 813 millió Ft bevétellel számol, amiből a működésre és fenntartásra szánt 576 millió Ft mellett, 237 millió Ft fejlesztésre fordítható. A fejlesztési feladatok tervezésekor az arányosság és a városi feltételek megteremtése volt a fő cél. Az ütemezett feladatok igazodtak a pénzügyi lehetőségekhez. Ilyenek voltak az áthúzódó beruházások és kötelezettségvállalások teljesítése; az alapfokú ellátás fejlesztése; a gázprogram megvalósítása; a művelődési ház rekonstrukciójának befejezése; régi szeméttelep megszüntetése, új szeméttelep létesítése; szennyvízhálózat bővítése; a szippantásos szennyvíz elhelyezésére fogadóhely kialakítása. De szerepel még a tervekben útépités; csapadékvíz elvezetése; parképítés; temetők fejlesztése; hetes öregek napközi otthonának létesítéséhez épület vásárlása; sportcsarnok építése; 8 tantermes általános iskola építése; lakásproblémák megoldása; a fürdőben vízforgató berendezés építése.

A tanács, az egységes pénzalapjának, a fejlesztési tervek megvalósításához szükséges részén túl, számított a lakosság részéről – az 1986-ban bevezetett – településfejlesztési hozzájárulás (TEHO) keretében befizetett évi mintegy kétfélmilli forintra is. A tanács ebben az évben a fejlesztési célkitűzések teljesítése érdekében 25 millió forintértékből kötvényt bocsátott ki. Ezzel az összeggel növekedett a tanács fejlesztési alapja. Szükség is volt rá.

A mindennapi életben is jól érzékelhető gazdasági válság következtében a helyi közigazgatás működési, fejlesztési lehetőségei is szűkültek. Csökkent a központi támogatás. A bevezetett Általános Forgalmi Adó hatásával együtt például csak az 1988. évi fejlesztési lehetősége 20 millió forinttal (még ma is nagy összeg) csökkent Gyomaendrődnek. A körülmények romlása, az anyagi források és a lakossági jövedelmek csökkenése, az árak növekedése, a lehetőségek szűkülése ellenére a következő években további erőfeszítések történtek a fejlesztésekre.

A település új közigazgatási intézménnyel, a Munkaügyi Központtal gazdagodott. A központ Gyomaendrőd körzetéhez tartozó települések vonatkozásában ellátja az álláskereső nyilvántartását, járadékok, segélyek megállapítását. Munkaközvetítést, tanácsadást végez, információt nyújt a munkáltatók és a munkanélküliek részére. A korábban létrehozott földhivatallal együtt a munkaügyi központ kialakítása nagy lépés a városi státusz elérése felé. Az oktatás, a kultúra és a sport területén további fejlesztések történtek. Befejeződött a Katona József művelődési központ rekonstrukciója.

Elkezdődött a sportcsarnok építése. A csarnokban 20x40 méteres küzdőtér és a 7 méter belmagasság lehetőséget biztosít majd nemzetközi mérkőzések lebonyolítására is. A mintegy 1400 négyzetméteres csarnokban 300 fő néző részére lett ülőhely kialakítva. A csarnok három részre történő oszthatóságával lehetőséget biztosít három tanulócsoporthoz részére egyidejű testnevelési tanóra megtartására. Az iskolai tanulók testnevelési, sportolási feltételei, a tömegsport lehetőségei sokat javultak a Városi Sportcsarnok 1990. márciusi átadásával. A kivitelezés összes költsége közelítette a 40 millió forintot. A sportcsarnok megépítésével a település iskoláinak és sportszerető népének régi vágya, óhaja teljesült.

Az 1955-ben újraindult ipari szakképzés végleges elhelyezésének megoldására a két településrész között egy új, korszerű iskolaépület kivitelezése kezdődött meg ebben a ciklusban. A több mint 40 milliós beruházás elkészültével tíz tanterem, tornaszoba és a gyakorlati oktatást szolgáló helyiségek álltak a tanuló ifjúság rendelkezésére. Az Ipari Szakmunkásképző Iskola épületét 1991-ben vehették birtokba az iskola diákjai.

(2013. január 1-től ebben az épületben működik a polgármesteri hivatal.)

A gimnáziumban folytatott cipőipari szakközépiskolai képzés szakemberekkel együtt átkerült az ipari iskolához. A gimnáziumban pedig ismét megkezdődött a kereskedelmi szakközépiskolai képzés.

Ebben az időszakban került felújításra a gyomai sporttelep mellett üzemelő Ifjúsági és Sporttábor, amely a tanuló ifjúság részére nyári programokat szervezett. A táborban, 10 faházban összesen 80 fő részére tudtak szállást biztosítani. Kialakításra került egy 15x30 m-es bitumenes terület tollaslabda, kosárlabda, lánitenisz és egyéb labdajátékok részére. Felújították és korszerűsítették a vizesblokkot is.

Az egészségügyi és a szociális ellátás fejlesztésének eredménye a tüdőgondozó épületének korszerűsítése, új orvosi berendezések vásárlása, a traumatológiai röntgenvizsgálatok beindítása az intézményben. Az egészségügyi szakrendelés sebészettel bővült, a fürdőben reumatológiai és a fizioterápiás szakrendelés indult be.

Az idősekről való gondoskodás, az egyre növekvő igény miatt, fokozott odafigyelést igényelt. A ciklus elején kialakított elképzeléseknek megfelelően bővültek a létesítmények. Elkészült a 30 férőhelyes szállást biztosító idősek klubja. Az emelt szintű ellátás bevezetésével minden területen javult az idősek helyzete. A tevékenység kiterjedt a külterületekre, Öregszőlőre és Nagylaposra is. Az egyesüléskori gondozott létszám a ciklus végére megduplázódott.

Az infrastruktúra területén is előrelépés történt. A korábban megépített szennyvíz és a gáz gerincvezetékek lehetővé tették, hogy ebben a ciklusban utcánként kiépüljenek a szárnyvezetékek. A lakosság utcatársulások létrehozásával és tanácsi forrásból nagy ütemben elkezdte építeni az utcai vezetékeket. Az elkészült 8 km-nyi belterületi gázvezeték több mint 1000 lakás bekötésére ad lehetőséget, amelyből 619 el is készült 1987. év végéig.

A vízműtelep bővítésével – az új 2/D jelű vízműtelep bekapcsolásával – napi 2300 köbméterrel több vizet tudott a vízmű az üzemek és a lakosság részére biztosítani. A minőségben továbbra sem sikerült lényegesen javítani. Elkészült Nagylapos vízmű telepe, és a vízhálózat teljes kiépítése is.

Az egyesüléskor a nagyközség tanácsi kezelésű útjainak döntő hányada burkolat nélküli földút volt. Ennek csökkentése, illetve megszüntetése érdekében 1985 és 1990 között történt jelentős változás. A Szolnok-Békéscsaba vasútvonal korszerűsítése során felszabadult nagymennyiségű zúzott kő felhasználásával lehetőséget kaptak az utcatársulások az útburkolat kiépítésére. A társulások élve a lehetőséggel, saját anyagi hozzájárulással és tanácsi támogatással néhány év alatt az utak több mint a felén kiépítették a burkolatot. Csak 1987-ben 18 utca útalapja készült el 8,5 km hosszban, amelyből 3,2 km burkolatot is kapott. Az útépitési munkákat minden utcában megelőzte a szennyvízvezeték építése.

A két településrész közötti kerékpáros közlekedés megkönnyítése céljából tanácsi beruházásban megépült mintegy 2500 méter hosszúságban, átlag 1,5 méter szélességben a Baross Gábor utca és a Pásztor János utca között a kerékpárút.

Átadásra került a 45 lakásos Kollman telepi társasház. Minden lakótelep rá lett kötve a gázvezeték, és a szennyvízvezeték rendszerre.

Városunk idegenforgalma évről évre nő. A Liget Fürdő idegenforgalmi vonzerejét a gyomai vezetők már az egyesülés előtt is ismerték, annak fejlesztését a hatvanas-hetvenes években is kiemelten kezelték. A fürdő fejlesztése az egyesülést követően is folytatódott. Területén 300 fős kemping kialakításával bővítették a szálláshelyek számát, bevételeinek növelése céljából egyéb szolgáltatásainak további bővítését is tervezték.

A ciklus végére a települések pénzügyi helyzete – Gyomaendrőd is – kritikussá vált. A bevételek csökkentek, a kiadások növekedtek. A város működtetése egyre drágábbá vált, fejlesztésére az évtized utolsó éveiben egyre kevesebb pénz jutott. A tanácsi beruházások elmaradtak, gyakorlatilag megszűntek. De a városban történt számos olyan fejlesztésről, építésről számolhatnánk még be, amelyeket városunk ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi gazdálkodó egységei és pénzügyintézetei saját feladataik végrehajtása céljából végeztek el ebben az időszakban, amely beruházásokkal városunk épült, szépült, gazdagodott. Szólunk kell arról is, hogy egy-egy tanácsi beruházás kivételében a településen működő üzemek, gazdasági egységek jelentős mértékű térítésmentes munkát végeztek. Emlékiratunk terjedelme azonban nem teszi lehetővé, hogy mindent teljes terjedelmében kibontsunk.

Itt kell megemlítenünk Gyomaendrőd lelkes, szorgalmas népének városépítést segítő aktív tevékenységét, anyagi hozzájárulását, amiért köszönet jár.

Gyoma és Endrőd, valamint Gyomaendrőd népének régen érlelődő azon elgondolása, törekvése, hogy települését városi szintre emeli, 1989-ben teljesült.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 16/1989. (II.5) NET határozata Gyomaendrődöt 1989. március 1-el várossá nyilvánította.

Gyomaendrőd elérte az akkori követelményeknek megfelelő városi szintet, lehetőséget kapott egy ütemesebb fejlődésre, népének városi körülmények közötti boldogulására, az élhetőbb település megteremtésére, az utódok számára olyan város örökül hagyására, amely még hosszú évszázadokon át boldog otthonát ad lakóinak.

A következő év hozta a rendszerváltást. Új kor következett Gyomaendrőd város életében.

De ez már egy másik történet. Arról pedig írjon valaki más.

Annyit azonban meg kell említenünk, hogy a rendszerváltást követő 22 évben a város fejlesztése nem jelentette a lakosság által megfogalmazott igények szerinti, tervszerűen kivitelezett városfejlesztést, az pusztán a pályázatok mentén való sodródást jelentette.

A pályázatokkal nyert pénzekből a bő két évtizedben sok középületet felújított a város.

Új orvosi rendelőt alakított ki. Köztereit rendbe tette. Járdákat, utakat épített. Bővítette a szennyvíz csatornahálózatot. Részből felújította a csapadékvíz elvezető rendszert és a csapadékvíz befogadó belterületi holtágakat. Fedett fürdőt épített. Iskolát bővített. Ipari parkot létesített. Az óhajtott városközpont kiépítésében azonban nem tudott előrelépni.

A nagyobb baj, hogy olyan körülményeket sem tudott teremteni, amely körülmények lehetőséget biztosítottak volna nagyobb létszámot foglalkoztató vállalkozás megtelepedésére a városban. Pedig nagyon nagy szükség lett volna a korábban, tömegesen megszűnt munkahelyek pótlására. Az egyesüléskor nyolcezer főt meghaladta a foglalkoztatottak létszáma. Ma ennek a létszámnak pusztán a töredékét tudják foglalkoztatni Gyomaendrődön.

A város lakóinak lélekszáma viszont ütemesen fogy. Hosszú évtizedek óta évente mintegy 150 fővel. A fiatalság elvándorol. Vidékre, külföldre. Máshol keresi már a boldogulását.

Talán a helyi gazdasági viszonyok, a megfelelő munkahelyek hiánya és az ebből következő itthoni családtervezés reményének elvesztése okán távozik.

A város reménytelenül elöregszik. Kényszerűségből utcahossz idők otthonát épített a város.

Gyoma és Endrőd népe a „hazatelepülés” (1717-1732) óta eltelt közel 300 esztendő utóbbi 80 évében elvándorol otthonából, ősei földjéről. A közelmúlt éveiben egyre ütemesebben. Nagyon sokan csak „papíron” laknak itthon. A népességfogyás nagy baj. Túl a megélhetési, családalapítási és mindenféle más bajokon, talán másról van szó.

A Körös kanyarulataiban évszázadokon át otthonát találó magyar, német, tót nép önmagától sosem hagyta el otthonát. Ha elüldözték, idővel mindig visszatért. Nyolcvan éve már önként megy.

Valamit elveszített e Körös-parti nép. Az a valami vészelt el, ami századokon át az elüldözött embereket mindig hazahozta. Mi az, ami elveszett? Miért alakult így? Hova vezet ez?

Költői kérdések. Nincs, ki megválaszolja.

Reményeink szerint a késői nemzedék, ha egyszer kezébe veszi jelen emlékiratot, válaszolni tud a fenti kérdésekre, mert abban a korban, amelyben akkor élnek, Gyomaendrőd – mint járási központ – egy növekvő népességű város, és a késői olvasók egy alkotmányos állam polgárai a legteljesebb szellemi és anyagi jólétben, örömben, boldogságban.

Emlékiratunk zárkövéül soroljuk fel

azon gyomai és/vagy endrődi kötődésű közéleti személyek, tanácsi intézményvezetők, gazdasági egységvezetők nevét, akik személyes tevékenységükkel és az általuk vezetett közösségek munkájával múlhatatlan érdemeket szereztek településünk fejlődésében, a városi cím elnyeréséhez szükséges feltételek megteremtésében.

Keserű Jánosné dr.	Bérci Etelka könnyűipari miniszter, a Magyar Gazd. Kamara társelnöke
Dr. Farkas Ottó	a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának fősztályvezetője
Dr. Pál Lénárd	a Magyar Tudományos Akadémia főtikára
Dankó János	az Ipari Minisztérium fősztályvezetője
Győri Imre	gyomai kötődésű országgyűlési képviselő
Varga Zsigmond	országgyűlési képviselő
Dr. Szabó Sándor	a Megyei Tanács elnökhelyettese, tanácsstag, ahol Endrődöt képviselte
Hunya István	endrődi születésű író, politikus a MEDOSZ elnöke
Dr. Hunya Miklós	a végrehajtó bizottság titkára, Gyomaendrőd
Nagy Pál	osztályvezető
Nagy Istvánné	osztályvezető
Fekete Antal	igazgató
Urbán Vince	igazgató
Mészáros Gábor	igazgató
Kovács Gábor	igazgató
Farkas Sándor	igazgató
Giricz Vendel	igazgató
Fekete Lászlóné	igazgató
Fülöp Imréné	igazgató
Putnoki Elemér	igazgató
Tanai Ferenc	elnök
Török Sándor	elnök
Róza Vendelné	elnök
Gonda Károly	elnök
Dr. Csoma Antal	elnök
Madarász László	igazgató
Demcsák Mihály	igazgató
Lakatos Gyula	igazgató
Seprenyi Lajos	igazgató
Kónya István	igazgató
Seprenyi Lajos	igazgató
Hunya Elek	elnök
Balázs István	elnök
Dr. Tóth Lajos	elnök
Sárhegyi András	elnök
Fagyas Mátyásné	elnök
Kiszely Lajos	elnök
Rau József	kirendeltség vezető
Vass Ignác	kirendeltség vezető
Varga Gyula	kirendeltség vezető

Név nélkül említjük Gyomaendrőd azon polgárait, akik felismerve és megértve az egyesülés előnyeit, az abban rejlő lehetőségeket, tehetségükkel, szorgalmukkal, a közösség érdekében végzett tevékenységükkel hozzájárultak településünk fejlődéséhez, a városi szint eléréséhez, de emlékiratunk terjedelme nem teszi lehetővé érdemeik névszerinti kibontását, városunk szerencséjére oly sokan vannak.

Utószó

Ennyi az, mit – Gyoma és Endröd egyesülésének 30. évfordulója alkalmából – városunk múltjáról, a két település egyesülésének körülményeiről, az egyesülést követő fejlődésről, a várossá nyilvánítás feltételeinek megteremtéséről, a várossá nyilvánításról a késő nemzedék számára átadni óhajtunk. Fentieket papírra vetettük azért, hogy akkor amidőn az idő megállíthatatlansága következtében az egyesülés és annak 30. évfordulója is, már a múlt idő emléke lesz, városunk alakulásának történetéhez némi adatokat szolgáltatthassunk az utánunk jövő nemzedék számára.

Mielőtt azonban emlékiratunkat befejeznénk, lelkesült örömmel írjuk le, hogy városunk 2013. január 1-től ismét járási székhelyként tölti be a közigazgatás átszervezése során neki szánt szerepet. A Gyomaendrődi Járási Hivatal székhelye városunk, települései Dévaványa város, Ecsefalva, Hunya és Csárdaszállás községek.

A képviselő-testület – mint a járási közigazgatásra hivatott összes tényezők befogadására alkalmas épület – a jelenlegi városházát átadja a járási hivatalnak. A városi polgármesteri hivatal pedig a Selyem útra, az egykori ipari iskola épületébe költözik, eleget téve az egyesüléskori ígéretnek, miszerint a városháza a településrészek között kap helyet.

Nem hagyhatjuk említés nélkül városunk – 2010. esztendőben választott – önkormányzati képviselő-testületének tagjait sem, akik közeleti tevékenységükkel, a testület ülésin kifejtett véleményükkel, határozataikkal városunk előhaladására közvetlenül ráhatással vannak. Polgármester: **Várfi András**. Alpolgármester: **Toldi Balázs**. Képviselők: **Arnóczy István János, Béres János, Betkő József, Fülöp Zoltán, Iványi Lajosné, Lehóczkiné Timár Irén, Márjalaki József, Marton Dániel, Nagyné Perjesi Anikó és Poharalecz László**.

A polgármesteri hivatal irányítói: **Dr. Csorba Csaba** jegyző, **Megyeri László** aljegyző.

Emlékiratunk végére érve, kifejezzük ama óhajunkat, kívánatunkat, hogy jelen emlékiratunk egy példánya helyeztessen el a város könyvtárának egy sötét zugába, hogy ott minél huzamosabb ideig aludja talán évtizedes álmát észrevétlenül. De ha egykor valakiknek a kezébe kerül, soraink üdvözölhessék őket abban a korban, amelyben akkor élnek. Reményeink szerint a késői olvasók egy virágzó város – Gyomaendrőd – polgárai, ahol a legteljesebb szellemi és anyagi jólét, az öröm és a boldogság a meghatározó.

Papírra vetve Gyomaendrődön, a 2012. esztendő karácsonyán.

Kissé már öszülő,
de a város sorsáért aggódó
lokálpatrióták

Fő támogatónk: Bethlen Gábor Közalapítvány
Gyomaendrőd

Források: Endrődi híradó 1980. októberi és a decemberi száma. Főszerkesztő: Pintér Sándor
Endrődi füzetek 6. Honismereti Egyesület, 1998
Gyomai tanulmányok. Gyoma Nagyközségi Tanácsa 1977
Gyomaendrődi ki kicsoda? Honismereti Egyesület – Szülőföld Baráti Kör 2004
A gyomai városháza alapkövetételekor készült Emlékirat 1889. július 14.
A hazáért és a szabadságért – előre! Ágoston Sándor 2005
Jenei Bálint tanácselnök – a 30. évfordulóra készített – tájékoztatója.
Szó-beszéd c. helyi havilap 2012. februári száma. Szerkesztő: Hornok Ernő
Gyomaendrődi Híradó 1982-1990. évi számai.
Gyomaendrőd.hu, Wikipedia.org
Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégiós Portál /dkmt.netion.hu/

A jelzett források felhasználásával
írta és összeállította
Babos László